

For ikke at tale om alle disse gamle film

af Ib Monty

OM NOGLE ÅR KAN FILMEN FEJRE SIT 100 ÅRS JUBILÆUM.

Inden for de sidste 5-6 år har en lille håndfuld af verdens ældste filmarkiver kunnet fejre deres 50 års jubilæer. Og nu er det blevet Det Danske Filmmuseums tur. En 50-årsdag er traditionelt en anledning til at gøre status. Og hvordan er da filmarkivsituationen i verden i almindelighed og i Danmark i særdeleshed netop nu?

Meget er nået i de forløbne 50 år og meget står tilbage at blive gjort. I filmarkivernes barndom og ungdom drejede det sig naturligvis først og fremmest om at lægge hånd på så mange film som muligt. Det var indsamlingens periode. Filmarkiverne etableredes først efter at stumfilmen var afgået ved døden, og producenterne derfor ikke keredede sig om stumfilm. Derfor forsvandt og destrueredes mængden, og selv trods arkivernes møjsommelige indsamlingsarbejde er i gennemsnit kun ca. 15-20% af den totale stumfilmproduktion i hele verden bevaret i dag.

Med hensyn til tonefilmene mødte arkiverne i begyndelsen en massiv modstand fra producenterne, og det tog mange år før man fik tålelige samarbejdsvilkår, der efterhånden afløstes af det reelle samarbejde, som man må sige, at der stort set er i dag.

Efter indsamlingsperioden, der naturligvis aldrig slutter, er fulgt den mere trælse, men også meget spændende fase med restaurering af de indsamlede film. Film er blevet og bliver stadig mishandlet i en grad som ingen andre produkter inden for kunst- og medieverdenen. Mange af de film, der ligger rundt omkring i filmarkiverne, er forkortede og ufuldstændige versioner af origina-

lerne. Og det har været svært for filmarkiverne at afse mandskab og midler til det langsommelige arbejde med at bringe kopierne så nær på originaludgaverne som muligt. Først har man rent fysisk skullet redde de gamle film ved at overføre dem fra nitratfilm (brandfarligt materiale, der uundgåeligt vil gå i opløsning) til acetatfilm (sikkerhedsmateriale), som man først begyndte at bruge til 35mm filmkopiering i begyndelsen af 1950'erne. Dette arbejde er langt fra afsluttet ude omkring i verden.

En opgørelse fornylig fra 25 filmarkiver i de 12 EF-lande viser, at mere end 620.000 filmtitler, repræsenterende næsten 1.300 millioner meter film og omfattende alle nationaliteter, emner (lange og korte film og newsreels) og formater, opbevares i disse arkiver. 350.000 af titlerne er fra EF-lande, og 70 millioner meter nitratfilm venter stadig på at blive overført til acetatfilm. Flere end 800 mennesker arbejder i disse arkiver og mere end en fjerdedel, 250 mennesker arbejder på fuld tid på opgaver, der har at gøre med bevaring af film. Det totale budget for de 25 filmarkiver i de 12 EF-lande er årligt 49 millioner ECU (ca. 400 millioner kr.) og heraf bruges ca. 17 millioner

ECU (136 millioner kr.) til bevaring af film.

I USA har man opgjort, at det vil koste ca. 200 millioner dollars at redde alle amerikanske film på nitrat, som findes i de amerikanske arkiver. Jan-Christopher Horak, der er leder af the International Museum of Photography at George Eastman House i Rochester siger, at med det budget på ca. 150.000 dollars om året, som han har til rådighed vil det tage 150 år at redde, hvad han har i sine samlinger. Praktisk talt enhver farvefilm, der er lavet mellem 1950 og i dag er i fare for at forsvinde, siger Horak og gør opmærksom på at de penge, der bruges på '6 tommer af en atomubåd kunne finansiere ethvert bevaringsprogram i USA og redde hver eneste fod nitratfilm'.

Tidligere var selskaberne i filmens fædreland ikke videre hensynsfulde over for deres film. Men situationen har ændret sig. 'MGM, nu ejet af Turner, har f.eks. iværksat et større program, der går ud på at kopiere alt, hvad man har på nitrat over på acetat. Disney har været ret samvittighedsfuld og Universal synes også i dag at gøre en hel del', siger Robert Gitt fra UCLA Film Archive i Los Angeles.

I 1980'erne er bevidstheden om vigtigheden af at bevare de gamle film øget, og Martin Scorsese er en af dem med indflydelse, som har slået et slag for filmarkivering. Sammen med kollegerne Steven Spielberg, George Lucas, Sydney Pollack, Woody Allen, Francis Coppola, Stanley Kubrick og Robert Redford grundlagde han den 1. maj 1990 'The Film Foundation', en organisation, der har til formål at fremme og ko-ordinere restaurerings- og bevaringsprojekter.

Så prominente navne har vi ikke i Danmark til at slå for en god sag. Danske filmfolk har i det hele taget ikke vist overvældende interesse for at redde de gamle danske film. Det har museet måtte tage sig af i relativ ubemærkethed, men resultatet har dog heldigvis også været, at vi herhjemme ikke har de samme problemer som i mange andre lande. Allerede i 1950'erne lykkedes det museet at skaffe sig særbevillinger til overførsel fra nitrat til acetat af de originalnegativer fra stumfilmtiden, der var tilbage på Nordisk Films Kompagni. Om dette arbejde skriver Marguerite Engberg andetsteds i dette nummer.

Denne sikring af dansk stumfilm afsluttedes i løbet af 1960'erne, og med hensyn til stumfilm er museet således så godt kørende som det er muligt. Ca. 280 danske stumfilm ud af en produktion på ca. 1750 film er bevarede, og det er nogenlunde, hvad man procentvis (ca. 16%) kan forvente. I 1970'erne modtog vi ca. 20 stumfilm fra det hollandske filmarkiv, og senest har vi overtaget Palladiums stumfilmmnegativer. Større samlinger kan næppe forventes, men hvert år finder vi en eller anden dansk stumfilm i et eller andet udenlandsk arkiv. Og vi ser frem til, hvad vi eventuelt kan finde i det russiske filmarkiv, Gosfilmofond i Moskva, når det nu forhåbentlig åbner portene på vid gab for omverdenen.

Næste etape i museets arbejde med at sikre den danske film var tonefilmen fra 1930 og indtil 1952, hvor vore laboratorier gik over til at anvende sikkerhedsmateriale. Det drejede sig om ca. 250 spillefilm, hvoraf en del lidt efter lidt endte på museet, og i midten af 1970'erne overførtes samtlige brandfarlige originalnegativer til museet fra Johan Ankerstjerne A/S efter at Nordisk Film Teknik var indgået i dette laboratorium.

Efter adskillige stormløb mod

Kulturministeriet lykkedes det endelig i 1982 at få museets bevilling forøget i en sådan grad, at vi kunne gå i gang med at fremstille 35mm masterkopier på sikkerhedsmateriale af de truede danske tonespillefilm efter de originale negativer. Dette arbejde er støt fortsat gennem 1980'erne, således at vi nu snart er ved at nå til vejs ende med dette sikringsarbejde.

Men det er ikke ensbetydende med at museet kan lægge sig til hvile på laurbærene. Den danske kortfilm fra nitratperioden er stadig i farezonen, og skal reddes. Arbejdet er så småt begyndt og vil blive intensiveret i de kommende år, når arbejdet med spillefilmene er slut, og hvis de bevilgende myndigheder vil se i nåde til os.

Fra filmloven 1964 har der været afleveringspligt for danske film til museet, og i princippet er der derfor ingen problemer med de sidste 25 års danske spillefilm. Der er et interregnum fra 1952 til 1964, fra hvilket museet skal skrabte filmene sammen ved aftaler med de enkelte selskaber, men også denne indsamling går rimeligt godt, og næsten alle filmene fra denne periode er under en eller anden form repræsenteret på museet.

Det sidste store bevaringsproblem, som der til gengæld ikke er udsigt til nogen løsning på inden for en overskuelig fremtid, er bevaringen af farvefilm. Og det er ikke blot et dansk problem, men i høj grad et internationalt.

Som enhver flittig gæst ved museets forevisninger af og til har kunnet konstatere ved selvsyn, har farvefilm en kedelig tendens til at falme. Det skyldes kemiske processer, og det kan forhindres, hvis man har negativer, der er intakte, og hvorfra der kan laves nye farvekopier. Men det

er umanerligt dyrt, og selv med ualmindeligt forstående og generøse politikere, og dem er der jo f.eks. ingen af i Danmark, vil det være den rene utopi at forestille sig, at man vil kunne redde samtlige farvefilm, der er produceret i denne verden. Der skal foretages valg og det bliver selvsagt ikke let.

Efterhånden som man i filmarkiverne har fået samlet så meget som overhovedet muligt, er man begyndt at afse tid og ressourcer til et egentligt restaureringsarbejde, og det er en udvikling, som Det Danske Filmmuseum også er med i.

Som de mest ihærdige af museets medlemmer har erfaret, dukker der oftere og oftere stumfilm op på lærredet i farveversioner. Museet foretog sit første vellykkede eksperiment ved fremstilling af en farvekopi efter en tintet og tonet originalkopi allerede for over 25 år siden. Filmen var Benjamin Christensens 'Hævnens Nat'. Det var bekosteligt, og siden har vi måttet prioritere midlerne til den redning, der går forud for det mere specifikke restaureringsarbejde. Men vi er nu gået i gang igen, således som Marguerite Engberg beretter om i sin artikel. Og vi agter at fortsætte så længe vi har tintede og tonede originalkopier, der kan danne autentisk forlæg for de nye udgaver på farvefilm. Målet er hele tiden at komme så tæt som muligt på det værk, der blev præsenteret i biografen ved premieren. Der vil således ikke mangle arbejde for museet de næste 50 år.

Men hvorfor nu al den ståhej for at redde de gamle film, og det vil sige alle film? For der går ikke så lang tid førend de film der er nye i dag, er blandt de gamle film.

Var det alene for filmkunstens skyld ville arbejdet så vist være mindre. Så kunne man måske frasortere og junkke 90% af al den film, der laves.

Men film er andet end filmkunst. Det er et enestående medium til at fastholde vor tid fra næsten enhver synsvinkel. Hvordan så vi ud, hvordan klædte vi os, hvordan skabte vi os, hvordan registrerede og afspejlede vi den tid, vi levede i. Al det fortæller de gamle film os, hvis vi forstår at se dem. Og derfor skal vi ikke glemme alle disse gamle film. Men være gode ved dem. Passe, pleje og beskytte dem. Thi uden dem ville vi være meget fattigere.

Interesserede henvises i øvrigt til min artikel 'Dansk film på museum' i 'Dansk film Sophienholm 1981'.